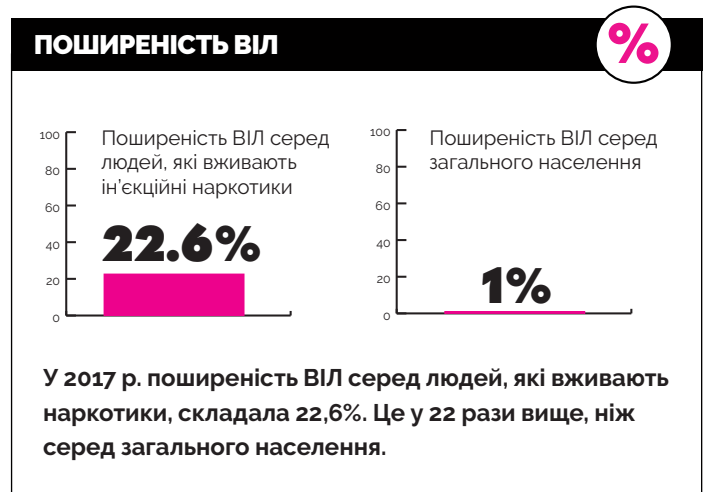
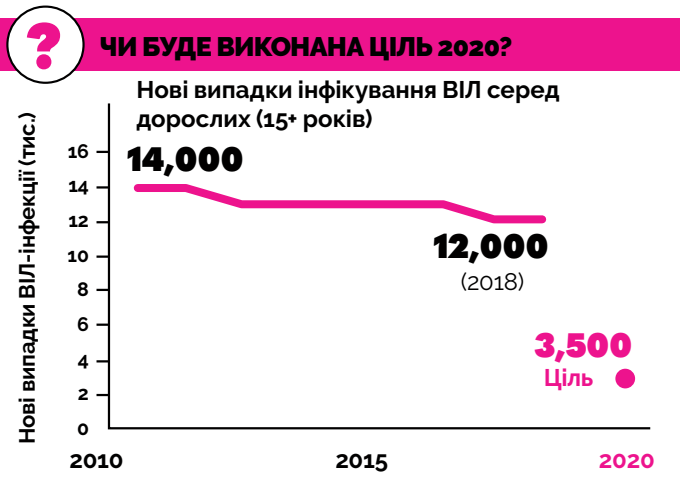

УКРАЇНА

ТІНЬОВИЙ ЗВІТ З ПРОФІЛАКТИКИ ВІЛ ЗА 2019 Р

Загальний підсумок аналізу громадянського суспільства

Минулого року в Україні спостерігався надихаючий прогрес у сфері профілактики ВІЛ. Поступовий перехід від донорського фінансування на державне забезпечує сталість протидії ВІЛ. Встановлення механізмів соціального замовлення розширює роль організацій громадянського суспільства у наданні дестигматизованих послуг представникам маргіналізованих груп. Однак залишаються суттєві перешкоди у нормативно-правовій базі. Криміналізація секс-роботи та вживання наркотиків усе ще створює перешкоди для доступу певних груп до послуг у сфері ВІЛ, і уряд не озвучує конкретних планів щодо їх декриміналізації. Громадянське суспільство також занепокоєне тим, що у країні відсутній чіткий план щодо подолання браку організаційної спроможності та слабкості систем підзвітності.

Джерело: hivpreventioncoalition.unaids.

Джерело: Дані ЮНЕЙДС, 2019

	ОЦІНКА КІЛЬКОСТІ КЛЮЧОВИХ ГРУП ТА ОХОПЛЕННЯ ПОСЛУГАМИ			
	Чоловіки, які практикують секс із чоловіками	Секс-працівники	Люди, які вживають наркотики	Трансгендерні люди
Останні оцінки чисельності	2018	2018	2018	ДАНІ ВІДСУТНІ
Покриття послуг з профілактики ВІЛ	24%	24%	65%	ДАНІ ВІДСУТНІ

Джерело: Дані моніторингу глобальної допомоги 2019, hivpreventioncoalition.unaids.org

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ТА ПОЛІТИЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ	
Одностатеві стосунки	не криміналізовані
Секс-робота	криміналізовані
Вживання ін'єкційних наркотиків	криміналізовані
Поставлення в небезпеку передачі або передача ВІЛ	криміналізовані
Тестування на ВІЛ без згоди батьків	Дозволене (14+ років)

Джерело: lawsandpolicies.unaids.org

ГЕНДЕРНО-ЗУМОВЛЕНЕ НАСИЛЬСТВО

Поширеність насильства над жінками з боку нещодавнього статевого партнера (15-49)

ДАНІ ВІДСУТНІ

Дані моніторингу глобальної допомоги 2019

ЗНАННЯ ПРО ПРОФІЛАКТИКУ ВІЛ СЕРЕД МОЛОДІ

25% (чоловік) 21% (жінка)

Джерело: Дані GAM 2019, МІКС 2014

АНАЛІЗ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

ПЛАН З 10 ПУНКТІВ

У 2017 році уряди, громадянське суспільство, агенції ООН та донори започаткували Глобальну коаліцію з профілактики ВІЛ задля прискорення руху до глобальної цілі зі скорочення кількості нових випадків ВІЛ. Ця Коаліція ухвалила **Дорожню карту з профілактики ВІЛ до 2020 р.**, в якій окреслені спільні перешкоди для руху вперед, до числа яких належить брак політичного лідерства, відповідних законів та політик, а також фінансування впровадження комбінованих програм профілактики.

Дорожня карта передбачає виконання країнами плану з 10 пунктів. В даному тіншовому звіті викладено погляди громадянського суспільства стосовно виконання Україною плану у 2019 році.

Photo: Convictus

1 Виконати стратегічну оцінку потреб у профілактиці та визначити перешкоди для прогресу

Уряд України збирає актуальну інформацію щодо стану боротьби з ВІЛ та з метою оцінити потреби у профілактиці ВІЛ. У 2018 році уряд замовив у національних організацій проведення біоповедінкових досліджень серед людей, які вживають наркотики, чоловіків, які практикують секс із чоловіками, секс-працівників, а також — уперше — серед трансгендерних людей.

Хоча представники трансгендерних людей схвально ставляться до проведення оцінювання їхньої кількості, їх непокоїть використана для цього методологія, яка передбачає нечітке роздлення між чоловіками, які практикують секс із чоловіками, і трансжінками. Крім того, не одержали повної оцінки потреби людей, яких можна віднести одночасно до двох груп — це, наприклад, секс-працівники, які вживають наркотики.

Усе ще відсутні точні оцінки чисельності вразливих підлітків та молоді. У 2019 році Альянс громадського здоров'я та AFEW International опублікували звіт щодо ризикованої поведінки та способів вживання наркотиків серед осіб підліткового віку. Однак уряд не підтримав отримані висновки, а надані рекомендації досі не реалізовані.

2 Розробити або переглянути національні цілі та дорожні карти

Цілі з профілактики були встановлені для таких категорій, як люди, що вживають наркотики, чоловіки, які практикують секс із чоловіками та секс-працівники. Однак жодних цілей щодо використання доконтактної профілактики (ДКП) наразі не встановлено. Крім того, молоді не залучена до процесу встановлення національних цілей.

Поточні цільові показники базуються на цілях, озвучених в рамках заявки для Глобального фонду на 2018–2020 рр. Як основний реципієнт, уряд повинен визначити, яким чином ці цілі будуть розбиті, обраховані та досягнуті на субнаціональному рівні. Нова Національна програма боротьби зі СНІДом (2019–2023 рр.) містить певні вказівки щодо стратегій та реформ, необхідних для досягнення національних та глобальних цілей у контексті ВІЛ, але цей документ ще не затверджено.

3 Покращити лідерство, нагляд і управління у сфері профілактики

В основному за профілактику ВІЛ з боку держави відповідає Центр громадського здоров'я (ЦГЗ) при Міністерстві охорони здоров'я. Цього року ЦГЗ зробив важливі кроки до покращення координації національних профілактичних заходів, запустивши державні закупівлі послуг у сфері ВІЛ для ключових груп населення.

Ключові групи та підлітки представлені в складі Національної ради. Водночас, жінки, які вживають наркотики, усе ще не мають в Раді свого місця, хоча вже неодноразово подавали відповідну заяву. Включення до Національної ради не завжди гарантує сильне лідерство спільноти, а деякі представники стикаються з перешкодами, які заважають активній участі. Наприклад, представники трансгендерної спільноти на підтвердження факту відвідання засідань повинні пред'являти паспорти. Крім того, представників підлітків урядовці не сприймають всерйоз та вважають, що їм не місце у Раді.

4 Впровадити зміни в політиці або законодавстві задля забезпечення сприятливого середовища

Протягом минулого року відбувалися позитивні зміни. У жовтні 2018 р. ЦГЗ ініціював дослідження для вивчення можливості впровадження програми видачі шприців та голок у в'язницях. Ця робота включала в себе вебінари зі зменшення шкоди для персоналу Державної пенітенціарної служби. Модератором вебінарів виступав заступник голови Управління Державної пенітенціарної служби з захисту прав ув'язнених. Також Верховна Рада розглядає законопроект про легалізацію медичного каннабісу. Його прийняття могло би стати важливим прецедентом.

Нарешті набули сили нові закони, які передбачають кримінальну відповідальність за домашнє насильство, примусову стерилізацію, примусовий шлюб чи аборт; вони передбачають жорсткіші покарання для правопорушників. Існують також ознаки того, що громадський простір потроху відкривається для лесбіянок, геїв, бісексуалів та трансгендерних людей: у Харкові, другому за розміром місті України, вперше пройшов Прайд.

4 Втім, залишаються значні перешкоди. Секс-робота та вживання наркотиків залишаються кримінальними злочинами, і уряд не повідомляє про те, як планується усувати ці бар'єри, що перешкоджають доступу до послуг. Зміна класифікації правопорушень, пов'язаних із наркотиками — таких як придбання наркотиків з метою виключно особистого вживання — вступить у дію у січні 2020 р. та включатиме зменшення покарань за зберігання наркотиків. Тим не менш, хоча це вказує на прогресивніші підходи уряду, така зміна супроводжується введенням штрафів на суму до 2000 дол. США. Такі надмірні штрафи можуть спонукати хабарництво серед поліцейських.

Хоча реформи охорони здоров'я розширили доступність тестування на ВІЛ та лікування у в'язницях, вони не забезпечили розширення програм зменшення шкоди — наприклад, опіоїдної замісної терапії (ОЗТ). Брак спеціалізованих знань та лідерства для надання подібних послуг продовжує обмежувати прогрес у місцях обмеження волі. Наприклад, у грудні 2018 р. Бучанська виправна колонія оголосила про пілотне запровадження ОЗТ, однак до програми наразі не залучено жодного з ув'язнених.

5 Розробити національні керівні принципи та пакети інтервенцій, платформи надання послуг і операційні плани

У серпні 2019 р. Міністерство охорони здоров'я опублікувало відомості про нові, базові пакети профілактичних послуг для людей, які вживають наркотики, чоловіків, які практикують секс із чоловіками, а також секс-працівників. Хоча це є рухом уперед, державні профілактичні пакети значно поступаються тим, які зараз надаються неурядовими організаціями (НУО). Державні пакети призначені лише для трьох ключових груп. В результаті цього, інші вразливі та маргіналізовані групи — такі як трансгендерні люди та підлітки — залишаються поза увагою. Також була визначена вартість кожного пакета, і хоча пакет для людей, які вживають наркотики, є найдорожчим, він не повністю покриває всі послуги, рекомендовані Всесвітньою організацією охорони здоров'я для пакету життєво-важливих послуг, зокрема тестування на гепатит С (ВГС), лікування ВГС/ВІЛ/ТБ та консультування і підтримка для забезпечення прихильності.

ДКП усе ще не є широкодоступною для всіх людей, які піддають значному ризику інфікування ВІЛ. У березні 2019 року в Києві було проведено пілотне дослідження щодо ДКП серед 100 чоловіків, які практикують секс із чоловіками, та трансгендерних людей. Це дослідження слід використати як джерело інформації для планів формування та впровадження політик. Громадянське суспільство і надалі сподівається, що ДКП незабаром буде поширена на усі пріоритетні регіони.

6 Розробити план покращення спроможності та технічної допомоги

Наразі плану покращення спроможності та надання технічної допомоги в Україні немає, хоча вочевидь існує потреба у покращенні знань і навичок персоналу первинної ланки медико-санітарної допомоги. Випробовується надання ОЗТ сімейними лікарями. За умови розширення цієї інтервенції можна буде різко збільшити охоплення ОЗТ, але цей процес наразі дуже повільний.

Медичні працівники потребують навчання щодо надання в громадських закладах охорони здоров'я ДКП чоловікам, які практикують секс із чоловіками. Навчання слід планувати за активною участю членів громади, оскільки саме вони є кінцевими споживачами послуг. Також потрібна технічна допомога для підтримки розробки, розширення та впровадження комплексних пакетів послуг з профілактики ВІЛ.

7 Створити або зміцнити механізми соціального замовлення для виконавців з боку громадянського суспільства та розширити заходи відповіді на епідемію на базі спільнот

В Україні існують добре напрацьовані механізми соціального замовлення, які підсилюють та розширюють роль організацій на базі спільнот у профілактиці ВІЛ. ЦГЗ регулярно закуповує в НУО послуги профілактики на тендерній основі; такі закупівлі здійснюються через централізовану систему на загальноукраїнському рівні. Електронна система підтримує процес тендерних торгів, протидіючи корупції та покращуючи прозорість. Це важливо, адже в іншому випадку можна очікувати, що після можливого зменшення фінансування більші організації можуть поглинути дрібніші або ті, які працюють в малих населених пунктах.

8 Оцінити наявне фінансування та розробити стратегію закриття прогалин у фінансуванні

Уряд наразі здійснює перехід до повного фінансування протидії ВІЛ з вітчизняних джерел, яке має завершитися до 2021 року. У 2018 році більшість витрат на профілактику була пов'язана з послугами ОЗТ. У 2019 році ЦГЗ почав закуповувати в НУО базові пакети профілактичних послуг, зокрема програми обміну голок і шприців, роздачі презервативів, а також послуги дотестового та післятестового консультування. Держава зобов'язалася сплачувати повну вартість препаратів ОЗТ та провела перший тендер для закупівлі профілактичних послуг від НУО. Проте не усі групи підвищеного ризику були включені у план перехідного фінансування. Це, зокрема, стосується груп, які лише нещодавно були визнані групами підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ: ув'язнені, підлітки та трансгендерні люди.

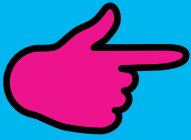
9 Створити або зміцнити системи моніторингу програм

Уніфікована система моніторингу та оцінювання ефективності національних та регіональних послуг з профілактики ВІЛ усе ще перебуває на стадії розробки. Попереднє проектне дослідження вказує на те, що нова система буде прагнути залучати членів спільноти. Відповідний прецедент був створений Всеукраїнським об'єднанням людей з наркозалежністю (ВОЛНА), які звернулися до незалежної групи експертів із запитом про оцінювання якості препаратів ОЗТ, які закуповуються державою. Експерти дійшли висновку, що якість препаратів незадовільна. Цей приклад ще раз підкреслює важливість залучення спільнот до процесу моніторингу і оцінювання для виявлення проблем та покращення якості послуг.

10 Зміцнити підзвітність на національному та міжнародному рівнях

Державна система моніторингу програм профілактики усе ще перебуває на стадії розробки, отже звітування досі не є всеосяжним. Крім того, механізм закупівлі послуг профілактики усе ще новий, тож зараз зарано оцінювати механізми підзвітності та якості звітів.

Уряд щороку надає дані, які включаються до звіту Глобального моніторингу по СНІДу. Однак до валідації результатів потрібно залучати громадянське суспільство.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

На нашу думку, для досягнення глобальних та національних цілей у сфері профілактики ВІЛ пріоритетними для України мають стати наступні кроки:

- 1** Виконання поглибленого оцінювання для визначення та задоволення потреб у профілактиці серед підлітків та молоді у всьому їхньому різномаятті, і особливо — серед підлітків, які вживають наркотики. Це має включати виконання досліджень для точного оцінювання розміру груп.
- 2** Визначення прогалів у спроможності та швидке впровадження планів щодо технічної допомоги, аби уможливити розширення охоплення комбінованих програм профілактики для усіх ключових груп. Сюди входять надання ОЗТ та інших послуг людям в місцях обмеження волі, а також спеціальні послуги з профілактики ВІЛ для трансгендерних людей.
- 3** Створення більш сприятливого середовища для маргіналізованих людей. Це має включати коригування законів, які криміналізують людей, що вживають наркотики, і секс-працівників, впровадження програм зі зниження стигми та дискримінації — зокрема серед надавачів медичних послуг та правоохоронців, а також просування політик та інтервенцій, які захищають права ключових груп.
- 4** Продовження роботи над посиленням підзвітності національних заходів щодо профілактики ВІЛ шляхом залучення спільнот до процесів моніторингу і оцінювання.

МЕТОДОЛОГІЯ

Як член Глобальної коаліції з профілактики поширення ВІЛ, Frontline AIDS відіграє ключову роль в об'єднанні зусиль громадянського суспільства та організацій спільнот. Після утворення у жовтні 2017 року Глобальної коаліції організація Frontline AIDS підтримує активістів з 22 країн, які отримали можливість пройти семінари, де вони навчалися, обмінювалися досвідом та узгоджували пріоритетні напрямки адвокації у сфері профілактики ВІЛ. У 2018 р., в рамках цього процесу, активісти з різних організацій спільнот працювали в командах країн, аналізуючи прогрес відповідних держав щодо профілактики ВІЛ. У шести країнах така співпраця увінчалася розробкою тінювих звітів про профілактику ВІЛ. Ці звіти базуються на відповідях на стандартну анкету, розроблену Frontline AIDS. У 2019 році активісти з профілактики у п'яти з шести початкових країн, а також із ще двох додаткових країн склали нові тінюві звіти про свої останні досягнення. У цих тінювих звітах озвучуються пріоритети організацій громадянського суспільства та надаються оцінки, що є альтернативними відносно офіційних.

ПОДЯКА

Ми дуже вдячні усім партнерам з громадянського суспільства за їхні спільні зусилля і лідерські якості, які дозволили підготувати тінювий звіт за 2019 р.

Національні дослідження й аналіз: Альянс громадського здоров'я, Всеукраїнське об'єднання людей з наркозалежністю (ВОЛНА), ЛІГА-ЛГБТ, Всеукраїнське об'єднання жінок з наркозалежністю (ВОНА), FreeZone, Легалайф-Україна, TransGeneration, Тінерджайзер.

Глобальна координація та редагування: Маттео Кассолато та Клер Моррісон.

Ми вдячні за фінансування, надане Партнерством заради натхнення, трансформації та об'єднання відповіді на ВІЛ (PITCH). PITCH — це стратегічне партнерство між Frontline AIDS, Aidsfonds та Міністерством закордонних справ Нідерландів, закордонних справ Нідерландів.

Звіти про прогрес країни див. за адресою: www.frontlineaids.org/prevention Грудень 2019 р.

НАШІ ПАРТНЕРИ

ПІДТРИМУЄТЬСЯ

